

Полєвікова О.Б., Левик І.О. Методичні основи розвитку мотивації дошкільників до вивчення рідної мови через сторітелінг // ADVANCES OF SCIENCE: Proceedings of articles the international scientific conference. Czech Republic, Karlovy Vary – Ukraine, Kyiv, 5 April 2019 [Electronic resource] / Editors prof. L.N. Katjuhin, I.A. Salov, I.S. Danilova, N.S. Burina. – Electron. txt. d. (1 файл 4,6 MB). – Czech Republic, Karlovy Vary: Skleněný Můstek – Ukraine, Kyiv: MCNIP, 2019. – С.369-381.

**МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ
РОЗВИТКУ МОТИВАЦІЇ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО ВИВЧЕННЯ
РІДНОЇ МОВИ ЧЕРЕЗ СТОРІТЕЛІНГ**

ПОЛЄВІКОВА О.Б.

polevikov@list.ru

доцент кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти

ЛЕВИК І.О.

irynalevik1997@gmail.com

магістрантка педагогічного факультету

Херсонський державний університет

м.Херсон, Україна

Дитину в сучасному освітньому процесі розглядають не стільки як об'єкт, що потребує впливу, скільки як особистість, що розвивається в процесі освітньої діяльності. І щоб вихованець мав активну позицію в процесі цієї діяльності, він мусить мати потужні джерела мотивації навчання.

Формування мотивації до вивчення рідної мови є важливим чинником успішного вирішення завдань, спрямованих на загальне піднесення духовності, виховання української ментальності, любові до рідної мови.

Оскільки в закладах дошкільної освіти постало питання про недостатність умотивованості дітей до вивчення рідної мови, провідними науковцями України була запропонована нова технологія сторітелінгу, що виявилась цікавою та продуктивною в галузі дошкільної освіти.

Над проблемою мотивів у поведінці та діяльності людини в педагогіці та психології працювали чимало вітчизняних і зарубіжних учених: Є.П. Ільїн, С.Л. Рубінштейн, Л.С. Виготський, В.І. Ковальов, Л.І. Божович, К.К. Платонов, А.Н. Леонтьєв, Є.Фромм, К. Хорні, А. Маслоу, С. Б. Каверінт багато інших.

Мотиви вивчення рідної мови в основній школі були предметом уваги таких дослідників, як Н.Бабич, П.Білоусенко, Д.Богоявленський, Є.Голобородько, Т.Донченко, К.Ушинський, та у початковій освіті, де питання мотиваційного забезпечення освітнього процесу посідає чинне місце у працях Н.Бібік, М.Вашуленка, Т.Коршун, О.Малихіної, А.Маркової, М.Матюхіної, О.Митника, О.Полєвікової, О.Савченко, Л.Скуратівського, В.Сухомлинського та ін.

У педагогіці метод сторітелінгу стали використовувати ще з 90-х років ХХ століття. Відомими роботами є закордонні праці Egan K. Teaching as storytelling та Rossiter M. Narrative and Stories in Adult Teaching and Learning. В Україні дослідження методу сторітелінгу почали займатися нещодавно і на сьогодні цей метод вважається інновацією в освіті.

З вітчизняних праць можна виокремити статті О.В.

Караманової та М.С.Василишиної, К.О.Симоненко, Е.В.Ерднієвої, Н.П.Гущиної, Л.В.Зданевич, К.Л.Крутій.

Теоретичні засади дослідження також склали праці відомих учених А.М.Богущ, Л.В.Зданевич, К.Л.Крутій щодо пошуків ефективних шляхів формування мовленнєвої особистості дитини в сучасному просторі дошкільної освіти.

Науковці наголошують на необхідності зацікавити дітей новим матеріалом, створити проблемну ситуацію, дібрати раціональний рівень труднощів завдань, чітко орієнтуватися на практичну значущість кінцевого результату, забезпечувати позитивне емоційне тло вивчення мови, вдало застосовувати форми заохочення, урізноманітнювати дидактичний матеріал з метою збудження і підтримки інтересу до знань [8, с. 233]. Така робота ґрунтується на загальнодидактичних принципах, що зумовлюють доцільний

вибір методів і прийомів навчання, забезпечують належний рівень засвоєння мови, формування комунікативних умінь і навичок, характер взаємодії педагога і дітей. Окрім загальнодидактичних (науковість, системність, послідовність, свідомість навчання тощо), ми спиралися і на методичні принципи, зокрема на взаємозв'язок елементів мовної теорії з функціонуванням її явищ у мовленні (Г.Донська), інтеграцію різнорівневих мовних засобів (М.Рождественський), розвиток чуття мови (Л.Федоренко).

Нами виокремлено принцип мотиваційного забезпечення навчального процесу, доцільність якого визнають такі вчені, як М.Богданович, О.Гребенюк, М.Данилов, І.Лернер, М.Махмутов, О.Савченко, М.Скаткін та ін. Цей принцип регулює мотиваційний аспект навчання, орієнтуючи педагога на активну позицію дитини, її природну допитливість, емоційність, інтелектуальний потенціал, самооцінку, роль у колективі, співпрацю між усіма учасниками освітнього процесу, відмову від авторитарного спілкування, усебічну підтримку розумових і вольових зусиль дитини [6, с. 36].

Ефективність вивчення рідної мови залежить від підвищення ефективності педагогічного впливу педагога на дитину, їх спілкування під час безпосередньої освітньої діяльності в умовах повної соціально-психологічної сумісності. Кожному педагогу хочеться зробити своє заняття цікавим і захоплюючим, домогтися того, щоб розвивався пізнавальний інтерес дошкільників, їх творча та розумова активність.

У результаті навчання рідної мови, у дитини виховується інтерес і позитивне ставлення до вивчення мови в подальшому, інтерес до культури народу, розуміння себе як особистості та громадянина своєї держави, що належить до певного мовного і культурного співтовариства, та загального психічного розвитку дитини [1, с. 136].

У процесі вивчення мови у дітей формується і розвивається мислення, пам'ять, уява дитини, її емоції, розвиваються комунікативно-пізнавальні здібності [8, с. 236].

Процес навчання рідної мови в дитячому садку є спільною діяльністю педагога і дитини. Дитина починає вивчати мову з великою зацікавленістю, оскільки прагне до спілкування з дорослими та однолітками. Тому педагогу необхідно зробити все можливе, щоб підтримати інтерес дитини, її здатність дивуватися і захоплюватися.

Позитивна навчальна мотивація – це сукупність мотивів, які пов'язані із задоволенням пізнавального інтересу. Тому формувати мотивацію – це значить не закласти готові мотиви і цілі, а поставити дитину в такі умови і ситуації розгортання активності, де б бажані мотиви і цілі склалися і розвивалися б з урахуванням і в контексті минулого досвіду, індивідуальності, внутрішніх прагнень самого вихованця [1, с. 214].

Умови формування позитивної мотивації – використання цікавого матеріалу; надання діяльності позитивного емоційного забарвлення; зіткнення з невідомим, здивування, а не придбання знань у готовому вигляді; досягнення результатів – нехай незначний крок вперед, але відчутний дитиною; елементи проблемності в навчанні; створення творчої атмосфери на занятті.

Формувати мотивацію до вивчення рідної мови можна через: зміст освітнього матеріалу; організацію навчальної діяльності; використання дидактичних ігор; використання колективних форм навчальної роботи; використання нетрадиційних методів навчання; використання комп'ютерних технологій; оцінку.

Отже, мотивація – це одна з найважливіших умов, що забезпечує успішне формування у дітей знань, є для них джерелом отримання нової інформації та осмислення її, розвитку мовлення та самостійного розуміння матеріалу.

Кожен педагог має прагнути зробити свої заняття творчими та цікавими, щоб бажання й інтерес дошкільнят, які тільки приступили до занять рідною мовою, не згасли в наступні роки. Необхідно домагатися того, щоб цей інтерес був постійним і стійким. А там, де присутній інтерес, там є і успіх.

Нестандартні методи – це способи цілеспрямованої міжкультурної взаємодії, що забезпечують оптимальні умови розвитку дітей. Існує низка

інтерактивних методів, спрямованих на розвиток мовлення. Характерними особливостями цих методів є: оптимальна активізація дітей; спільна діяльність вихователя та дітей у режимі рівноправного спілкування; створення умов для переживання успіху кожним учасником педагогічної взаємодії; обов'язкова рефлексія процесу навчання і виховання - осмислення доцільності обраних завдань, форм роботи, способів діяльності, причин невдач або досягнення цілей тощо [3, с. 5].

Одним із найефективніших методів оптимізації освітнього процесу, який максимально знижує інформаційне навантаження на дітей, є застосування мнемотехнічних методів запам'ятовування, що дозволить оптимізувати процес навчання.

Одним із інтерактивних методів навчання мови та розвитку мовлення є **метод «мікрофон»** – це різновид групового обговорення певної проблеми, що дає змогу кожній дитині висловитися у порядку черги, відповідаючи на запитання або висловлюючи свою думку з приводу того, як, скажімо, привітати маму зі святом 8 Березня.

Застосовуючи цей метод у роботі з дітьми середнього дошкільного віку, на початку навчального року слід використовувати іграшковий мікрофон, а вже з кінця року та з дітьми старшого дошкільного віку, можна використовувати й уявний мікрофон.

Для того щоб розкрити потенційні можливості кожної дитини, також використовується **метод багатоканальної діяльності**. Багатоканальне сприймання світу за допомогою всіх органів чуття, отримання глибоких вражень на емоційно-чуттєвій основі сприяє міцному засвоєнню знань дітьми. Тому, під час організації будь-якої діяльності, потрібно викликати у дітей інтерес до неї, подив і обов'язково задіяти різні аналізатори. Методику сприймання зображеного на картині різними органами чуття побудовано на принципах теорії розв'язання винахідницьких завдань (ТРВЗ).

У результаті використання елементів ТРВЗ, що є основою розвивального навчання, у дошкільників зникає відчуття скутості,

невпевненості, розвивається логічне мислення, пізнавальна активність, мовленнєва та загальна ініціатива.

Одним із основних завдань у дошкільному дитинстві є розвиток зв'язного мовлення, за допомогою якого реалізується головна функція мовлення – комунікативна. Розвиваючи зв'язне мовлення у дітей, ефективно використовувати різні прийоми: коментоване малювання; суміжне мовлення.

Для того щоб активізувати мовлення дитини, педагог має створити таку ситуацію, в якій вона прагнутиме висловлюватися, ділитися враженнями. Тому слід забезпечувати динамічність оточення дітей, звертати їхню увагу на зміни в довкіллі, появу чогось нового. Суть коментованого малювання полягає у тому, що вихователь бере великий аркуш паперу, фломастери і разом з дітьми починає фантазувати і замальовувати:

Діти захоплюються цікавою колективною діяльністю, результати якої з'являються у них на очах. Ця ситуація спонукає їх до висловлювань. Не напружуючись і не докладаючи великих зусиль, діти легко описують предмети чи явища, виділяють їхні істотні ознаки, висловлюють свої думки, припущення.

Коментоване малювання допомагає не лише розвивати мовлення дошкільників, але й закріплювати знання, набуті під час роботи над іншими розділами програми. Діти вчаться малювати, повторюють назви кольорів, геометричних фігур, рахують, закріплюють знання про назви об'єктів та явищ природи тощо. При цьому розвиваються мислення, уява, фантазія. Діти залюбки беруть участь не лише у спільній розмові, але й у малюванні вигаданих образів. Молодші дошкільники можуть допомогти домалювати промінчики у сонечка, ягідки на кущику, травичку у лісі, хвилі на морі тощо. Результатом такої діяльності є колективно складена розповідь, яку її творці ще й проілюстрували у процесі спільної діяльності.

Цікавих сюжетів із різними героями можна вигадати багато, разом із дошкільниками урізноманітнюючи зміст оповідок, розвиваючи уяву, фантазію дітей, спонукаючи їх до мовленнєвої діяльності. Це можуть бути різні сюжети, наприклад:

- Пригоди маленького курчати.
- Як зайчик потрапив у калюжу.
- Мандрівка золотого листочка.
- У країні геометричних фігур.
- Весна пробуджує природу.

Колективне складання ілюстрованих розповідей має дуже велике значення для становлення особистості молодших дошкільників.

Адже під час такої роботи діти:

- не відчуваються самотніми;
- постійно відчують підтримку дорослого;
- не бояться висловлювати свою думку;
- беруть активну участь у спільній діяльності на рівні з усіма.

Розповідь складають спільно усі вихованці групи або їх невелика підгрупа, тому власна участь кожної конкретної дитини менша, а отже посилюється навіть для найбоязкіших. Діти є не споглядачами, а безпосередніми учасниками всіх дій, тому у них виробляється активна позиція, прагнення зробити свій внесок у загальну справу[7, с. 250].

Маленькі діти ще не впевнені у своїх силах, тому їм важливо відчувати підтримку дорослого. Для цього використовують такий спосіб підтримки активного мовлення, як **суміжне мовлення**. Складаючи розповідь чи описуючи предмет, вихователь починає речення і дає можливість дитині його закінчити, допомагає навідними запитаннями.

Наприклад: По стежинці лісом біг їжачок. Раптом на стежинку вистрибнув... (Вихователь виставляє зображення вовка. Діти кажуть: «Вовк».) Він був... (Злий, страшний, зубатий.) Які у нього пазурі? (Діти зображують злого вовка.) Що він хоче зробити? (Накинутися і з'їсти їжачка.) Але щойно він вистрибнув на їжачка, то... (Уколовся, завив, утік.)

Хоч би яким був рівень підготовки малюка в цілому та його зв'язного мовлення зокрема, результат складання розповіді завжди буде позитивним, адже у дитини виникає почуття успішності та з'являється бажання вигадувати

ще. Педагогу важливо підтримувати ініціативу дітей, спонукати їх до самостійності і не забувати, що його мовлення є лише фоном, ланцюжком, який допомагає дитині поєднати окремі слова у зв'язні речення, судження.

Складати розповіді простіше, якщо усі дії буде проілюстровано малюнками, предметами або іграшками, щоб діти могли їх бачити, діяти з ними. Часто такий прийом активізації мовлення називають інсценівками з іграшками, театром картинок тощо. Діючи з іграшками, предметами чи картинками, вихователь може складати розповідь спільно з дітьми, або діти самостійно складають розповідь під його керівництвом. Близькі і зрозумілі малюкам іграшки рухаються у них на очах, розмовляють, переживають різні пригоди. Це дуже схоже на ляльковий театр, але творцями фантастичних історій і цікавих оповідань є самі малюки. Успішність цього способу багато у чому залежить від яскравих атрибутів, нових цікавих іграшок, які збуджують інтерес дітей[2, с. 85].

Формування вміння описувати іграшки, предмети теж потребує допомоги вихователя. Саме вихователь повинен допомогти дітям уважно обстежити предмет чи іграшку, що буде описуватися, звернути увагу на певні деталі, характерні ознаки. Діти молодшого дошкільного віку ще не можуть утримати у пам'яті план опису. їм потрібно нагадувати послідовність опису, допомагати навідними запитаннями.

Головними у процесі інтерактивного навчання є зв'язки між вихованцями, їх взаємодія й співпраця. У результаті організації навчальної діяльності за інтерактивними технологіями у групі створюється атмосфера взаємодії, співробітництва, що дає змогу вихователю стати справжнім лідером дитячого колективу. Результати навчання можна досягти взаємними зусиллями учасників процесу навчання. Діти беруть на себе взаємну відповідальність за результати навчання[3, с. 4].

Нетрадиційні способи передбачають організацію кооперативного навчання, коли індивідуальні завдання переростають у групові, кожен член

групи вносить унікальний вклад у спільні зусилля, зусилля кожного члена групи потрібні та незамінні для успіху всієї групи.

Нетрадиційні форми роботи сприяють розвитку мовлення, ініціативи, уяви, співпраці з однолітками. Вони стимулюють розвиток інтелектуальних процесів, залучають до активної участі в освітній роботі, заохочують висловлювати дітей свої думки, розвивати вміння навчатися.

Сторітелінг доречно використовувати на першому етапі заняття – етапі спілкування, мотивації, презентації теми.

Головне на цьому етапі – «зачіпка», несподіванка, дивовижа, зупинка у звичній діяльності, що перетворює її на ситуацію нерозв'язності, загадковості. Цікава історія допомагає сфокусувати увагу дітей на завданні, таким чином створюється освітня ситуація: новий поворот у вже відомому матеріалі, сюжеті [5, с. 5].

Потім слід з'ясувати, які запитання виникли у дітей, та визначити тему заняття. Важливо допомогти вихованцям визначити мету заняття і його результат. Важливо враховувати психологічні та організаційні моменти. Це дасть змогу донести до дитини історію, яка буде мотивувати його до дії. Правильно розказана історія впливає на дітей і їх вчинки.

Правила використання сторітелінгу [5, с. 7].:

- Розповідь на початку заняття (сюрпризний момент) має тривати не більше 2-3 хв. Це має бути непростий або комічний випадок з життя персонажа, мета якого – донести до дітей важливу інформацію.
- Персонажі мають бути яскраві, добре знайомі дітям.
- Ключовим є запитання, на якому зосереджено увагу слухачів і на яке буде дано відповідь наприкінці історії.
- Для підтримання уваги дітей важливо забезпечити оптимальний ритм історії.
- Емоційне наповнення оповідки має наближати її до власного досвіду слухачів, аби вони співчували персонажеві, бажали допомогти йому.

- Діти мають бути учасниками подій, що відбуваються з персонажем і особисто стосуються кожного з них.
- Оповідачу доречно варіювати тон, гучність свого голосу. Розповідання тихим голосом, а іноді навіть пошепки, допомагає слухачам сприйняти сюжет, злитися з ним, співпереживати персонажам.
- Бажано супроводжувати розповідь відповідними мелодіями і звуками.
- Розповідь не слід перевантажувати зайвими деталями та наочністю.

Сюжет, який розповідає вихователь, слід розвивати за підготовленим планом. Проте для створення захопливої історії самої структури замало. Важливо правильно пов'язати всі її елементи в єдиний твір [4, с. 56].

Застосування методики сторітелінг в освітньому процесі:

Потрібно розповідати так, щоб діти вірили, що історія цікава самому оповідачеві. У сторітелінгі важлива харизматичність педагога. Майстерна розповідь доторкається до почуттів дитини, переносить її в створений оповідачем світ. Але головне не те, що розповідає педагог, а те, як він це робить. Він повинен володіти творчими здібностями, навичками акторської майстерності: вміти перевтілюватися, імпровізувати, інтонувати. Розповісти чудову історію – це значить розповісти так, щоб діти «побачили» дію, захотіли взяти участь в ній.

Історію слід зробити «живучою». Щоб вона було стійкою до багато разових переказувань. Для цього потрібно історію наповнити зарядом емоцій і передати їх дітям. Це може бути гумор, неочікувана розв'язка, прийом квіпрокво, який використовують у театральній педагогіці. Дошкільнята люблять пригоди, незвичайні події, плутанки, тому і розповідь повинна бути цікавою.

Історія має бути переконливою, правдивою, навіть якщо в ній будуть фантастичні і казкові сюжети або тварини, спілкування звірів із людьми. Вона мусить захоплювати важливі для дітей теми, сприяти вирішенню проблем.

Структурні компоненти сторітелінгу:

Доречно починати з прив'язки до місця події, тобто де починалася історія – реальна, казкова, фантазійна.

У розповіді далі мають виникнути особливі обставини (хтось зник, зіпсувались погодні умови, комусь з героїв потрібна допомога).

Розв'язання проблеми, персонаж залишає домівку й вирушає назустріч пригодам. Ці пригоди обов'язково завершуються його перемогою та щасливим поверненням додому.

Мораль історії (дітей старшої групи можна залучити до формулювання висновку).

Структурні елементи сторітелінгу можна об'єднувати залежно від сюжету оповіді. Під час складання розповіді персонажів має бути небагато. Бажано обирати для кожного віку найбільш привабливих та добре знайомих дітям персонажів казок, оповідань, мультфільмів, які будуть їх супроводжувати весь навчальний рік. Вибір персонажа повинен орієнтуватися на вподобання сучасних дітей. Так, як деякі персонажі можуть бути для них зовсім незрозумілими [5, с. 6].

Складання розповіді має бути яскравою, емоційною подією, аби запалити інтерес у дітей, щоб кожен із захопленням її слухав, та хотів доповнити. Цей процес можна доповнювати картинками, іграшками, щоб діти мали краще уявлення де відбуваються події, як може виглядати головний герой.

Вихователю слід впливати на емоції вихованців, це може бути сміх, радість, співчуття, страх, щоб дитина не залишалася байдужою до героя та сюжету історії.

Вдалою можна назвати історію, якщо:

- її можна розповідати дітям однієї групи декілька разів, при цьому кожного разу по різному інтерпретувати, закінчувати і доповнювати новими персонажами;
- діти можуть самостійно її переказувати;
- ситуація та проблема, які зачіпаються в історії, зрозумілі дітям;

- вихованці задають запитання за сюжетом історії та хочуть обговорити її із педагогом та іншими дітьми.

Таким чином, ми виявили основні структурні компоненти сторітелінгу та методику їх використання в ЗДО, що в значній мірі впливають на розвиток мотивації до вивчення рідної мови в дітей дошкільного віку.

Використана література:

1. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика : Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах : [підручник] / За ред. А. М. Богуш. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2011. – 704 с.
2. Богуш А. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах : [підручник для студентів вищих навчальних закладів факультетів дошкільної освіти] / Богуш А., Гавриш Н., Котик Т. – К. : Видавничий дім «Слово», 2010. – 304 с.
3. Боклащук, Н. Д. Інтерактивні технології розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку / Н. Д. Боклащук // Дошкільний навч. закл. – 2013 – № 1 – С. 2–7.
4. Вільгоцька, Н. Нетрадиційні засоби розвитку мовлення та творчості малюків: ігри із сухим басейном / Наталія Вільгоцька // Вихователь-методист дошкільного закл. – 2013 – № 6 – С. 54–60.
5. Крутій К., Зданевич Л. Сторітелінг: мистецтво розповідання, або як зацікавити й мотивувати дітей / Катерина Крутій, Лариса Зданевич // Дошкільне виховання. – 2017. – № 7. – С. 2-5.
6. Малихіна О.В. Мотивація учіння молодших школярів/ О.В.Малихіна. – К. : Навч.книга, 2002. – 304 с.
7. Маліновська, Н. В. Формування мотивації навчально-мовленнєвої діяльності старших дошкільників / Н. В. Маліновська // Наука і освіта. – 2011 – № 4 (Педагогіка). – С. 249–252.
8. Полєвікова, О.Б. Система творчих вправ як засіб розвитку мотивації до вивчення рідної мови у молодших школярів / О.Б. Полєвікова // Науково-

педагогічна діяльність Є.П.Голобородько, доктора педагогічних наук, професора, члена-кореспондента НАПН України: матер. регіональн. наук.-практ. конф. (м. Херсон, 24 вересня 2010 р.) / Південноукр. рег. ін-т післядипломної осв. пед. кадрів. – Херсон: РПО, 2010. – С.233-236.